

Vem vinner och vem förlorar?

En studie om högstadielärares förhållande till
tävlingsmoment i undervisning.

Carl Vedin

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete på grund nivå 54:2022
Idrott och hälsa 120hp 2021-2023
Handledare: Daniel Buller
Examinator: Bengt Larsson

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Studien syftar till att undersöka högstadielärares uppfattning av tävlingsmoment i undervisningen. Hur de ställer sig till momentet, om de upplever någon problematik med momentet och vilka fördelar det kan föra med sig. Frågeställningarna för studien: Vilka för- och nackdelar ser högstadielärare med tävlingsmomentet inom Idrott och hälsa? Hur arbetar högstadielärare i Idrott och hälsa med tävlingsmoment i undervisningen?

Metod

En kvalitativ undersökningsmetod användes för studien genom semistrukturerade intervjuer av fem stycken verksamma högstadielärare. En framtagen intervjuguide användes för att säkerställa att samtliga frågor för studien behandlades. Studien tar sin teoretiska utgångspunkt i begreppen avoid, ask, adapt och accept.

Resultat

Resultatet visade att samtliga respondenter uppfattade tävlingsmomentet i undervisningen som utmanande, då de ansåg att det förde med sig positiva samt negativa aspekter. Ett flertal respondenter ansåg tävlingsmomentet som problematiskt i avseende förutsättningar och tidigare erfarenheter hos eleverna. När det skiljde i kunskap för ett visst moment så kunde elever som inte besatt samma kunskap som andra elever känna brist på motivation och påverka deras vilja att delta. De uttryckte att de kunde urskilja elever som fick med sig fördelar av tävlingsmoment i form av ett tydligt syfte för en specifik aktivitet.

Slutsats

Beroende av vilka elever och vilken aktivitet som utförs i undervisningen anpassas tävlingsmomentet efter det. När tävlingsmomentet används i undervisningen så anses det viktigt att förutsättningar för eleverna är så jämna som möjligt, går det inte att jämna ut förutsättningarna så undviks tävlingsmoment allt som oftast. Fördelen med tävlingsmoment i undervisningen är att flertal elever ser ett tydligt syfte med aktiviteten där det används, vilket leder till ökad aktivitet och prestation. En tydlig nackdel med tävlingsmoment i undervisningen är att det kan uppkomma tjafs bland elever som leder till negativa upplevelser.

Innehållsförteckning

1. Introduktion.....	1
2. Syfte och frågeställningar.....	2
2.1 Syfte	2
2.2 Frågeställningar.....	2
3. Bakgrund	2
3.1 Tidigare forskning	2
4. Analytiskt ramverk.....	4
4.1 Avoid, ask, adapt or accept	4
5. Metod	5
5.1 Ansats och val av metod.....	5
5.2 Urval.....	5
5.3 Datainsamling.....	6
5.4 Databearbetning	6
5.5 Tillförlitlighetsfrågor.....	6
5.6 Etiska aspekter.....	7
6. Resultat.....	7
6.2 Användning av tävlingsmoment i undervisning.....	8
6.3 För- och nackdelar med tävlingsmoment i undervisning	9
6.4 Tävlingsmoment i undervisning kopplat till bollsporter	10
7. Diskussion	11
7.1 Resultatdiskussion	11
7.1.1 Användning av tävlingsmoment i undervisningen.....	11
7.1.2 För- och nackdelar med tävlingsmoment i undervisningen	13
7.2 Slutsats	13
7.3 Metoddiskussion.....	14
7.4 Begränsningar för studien	15
7.5 Förslag på vidare forskning.....	15
8. Käll- och litteraturförteckning.....	17

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

Bilaga 2 Informationsbrev

Bilaga 3 Intervjuguide

1. Introduktion

Fysisk aktivitet har en stor plats i vårt samhälle och det finns många olika typer och sätt att utöva den på. Tävlingsidrott är en av dem och den mest dominerande, sett till massmedias intresse och antalet barn och ungdomar i föreningsidrotter. Det centrala i tävlingsidrotten är att träna för att kunna prestera i konkurrens med andra (Engström, 2010). Till skillnad från tävlingsidrott så är det centrala syftet i skolämnet *Idrott och hälsa* att skapa intresse för att vara fysisk aktiv och ge förutsättningar till eleverna att utveckla goda levnadsvanor, detta genom att få positiva upplevelser av idrott under uppväxtåren (Skolverket, 2022).

Av egen erfarenhet i skolan samt under VFU perioderna senaste åren har det uppmärksammats att tävlingsmoment under *Idrott och hälsa* tar stort utrymme i aktiviteterna i undervisningen. Varken tävling eller tävlingsmoment behandlas i kursplanen i *Idrott och hälsa* för grundskolan. Skolinspektionens (2018) granskning av ämnet visar att det är vanligt förekommande med tävlingsmoment och att aktiviteterna har ett fokus på att vinna. Enligt Skolinspektionen (2018) för det med sig en problematik att elevernas fysiska status blir exponerad och att det inte bidrar till likvärdiga förutsättningar att utveckla de förmågor som är kopplade till rörelse. Forskning visar även att tävling och jämförelse inte tilltalar alla elever, speciellt inte de eleverna med lägre betyg i skolidrott (Bernstein et al., 2011). Dessa elever kan upprepande gånger få känsla av att inte räkna till och bristande förtroende för sina förmågor (Duncan & Kern, 2020).

Kursplanen är ett viktigt dokument för grundskolan som anger mål och innehåll för undervisningen. Trots detta är den tolkningsbar och ger lärarna frihet att anpassa och utveckla undervisningen för att bäst möta elevernas behov och förmågor. Genom en flexibel tolkning av kursplanen har lärarna möjlighet att använda en variation av pedagogiska- och strategiska metoder för att skapa en positiv lärandemiljö för eleverna. Därför anses det viktigt att undersöka vad lärare i *Idrott och hälsa* anser om tävlingsmoment i undervisning, varför det får stort utrymme och utmaningarna som följer med momentet.

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Denna studie syftar till att undersöka hur lärare resonerar kring tävlingsmomentet, hur de använder det och vad de anser är utmanande. Med hjälp av Aggerholms et al. (2018) modell om lärares inställning till tävlingsmoment i undervisningen, syftar studien att undersöka lärarens känslor och tankar när tävlingsmoment realiserar i undervisningen.

2.2 Frågeställningar

1. Hur arbetar högstadielärare i Idrott och hälsa med tävlingsmoment i undervisningen?
2. Vilka för- och nackdelar ser högstadielärare med tävlingsmomentet inom Idrott och hälsa?

3. Bakgrund

3.1 Tidigare forskning

Den forskning som finns inom området tävling i idrottsundervisning målar upp en negativ bild (Bernstein et al., 2011; Duncan & Kern, 2020; Phillips et al., 2021; Skolinspektionen, 2018). I alla fall om vi ser till de elever som är svåra att fånga upp, de elever som har svårt att hitta glädjen i idrott. I kursplanen läser vi att ”positiva upplevelser av rörelser och friluftsliv under uppväxtåren har stor betydelse för om vi blir fysiskt aktiva senare i livet”. Skolinspektionens granskning (2018) visar att problematiken som uppstår vid tävlingsmoment handlar om vilka elever som ska ingå i vilket lag beroende på fysisk förmåga samt kön. I moment där tävlingsaspekten inte finns med visar granskningen att elevernas fysiska status inte exponeras på samma sätt.

Något som är återkommande när det forskas kring idrott i skolan är att det läggs stor vikt vid att få ämnet roligt, både när elever uttrycker vad de är ute efter i idrott (Larsson & Meckbach, 2012) och även lärarens syn i uppbyggnaden av lektionerna (Harvey & O’Donovan, 2011).

Duncan och Kern (2020) tar upp fem olika myter om tävling, där en av dem är att tävling är kul. De menar visst att tävling är kul, för vissa individer. De elever som inte har en valmöjlighet

och måste vara med och tävla, som inte presterar som de andra och kan uppleva pinsamhet och känsla av förnedring har svårare att känna glädje kopplat till tävling.

En studie från USA visar att de elever som får den största positiva upplevelsen av tävling är de elever som besitter talang (Bernstein et al., 2011). Studien visar att uppfattning av att ha kul i tävling skiljde sig mellan eleverna. Eleverna var uppdelade i 3 grupper; högpresterande och lågpresterande, samt en grupp som varken var hög- eller lågpresterande. I den högst presterande gruppen ansågs det kul med tävling på idrottslektionen för att det inte var lika seriöst som exempelvis fotboll eller basket utanför skolan. De eleverna kunde slappna av och ha kul med sina kompisar. I mellangruppen ansåg eleverna att det också var kul att tävla med sina kompisar men även utmanande och utvecklande, prestationen låg mycket i fokus. Att prestationen var central delas av den lågpresterande gruppen, men då som något negativt. Då de inte kunde prestera på samma nivå. Även dem ansåg att samarbete var det som var kul, men var inte alltid ett tillräckligt tungt vägande skäl för att vilja vara med.

Flera studier lyfter fram lärarens egen relation till tävling som en möjlig faktor till att tävlingsinslaget är så ofta förekommande i idrottsundervisningen (Harvey & O'Donovan, 2011; Redelius et al., 2009). I studie gjord av Harvey & O'Donovan (2011) har de utgått från lärarens syn på tävling. Eller rättare sagt, lärarstudenters syn på tävlingsmoment i idrott som skolämne. Här menar de på att de flesta idrottslärare har en stark positiv bakgrund inom idrott, oftast då tävlingsidrott och det skulle vara en stor anledning till att tävlingsmoment sätts i stort fokus i undervisningen. Det som resultatet visar är att majoriteten av lärarstudenterna i studien delar synen att tävling går ut på att vinna och förlora, där det andra nämnda ska ses som minst lika viktigt i ett barns utveckling. Andra lärdomar av tävling som är positiva för barnen enligt deltagarna i studien är: samarbete, kommunikation, 'fair play' och sportsmannaanda. För att återkoppla till Bernstein et al. (2011) studie där de flesta eleverna var överens om att skicklighet är något som krävs i tävling och saknas det så är det svårare att delta.

Duncan och Kern (2020) diskuterar *olämpligt* respektive *meningsfullt tävlande* i sin artikel. Där menar de att tävling i undervisningen har vissa måsten för att få den meningsfull kontra vissa saker som ska undvikas då det ger negativa upplevelser för eleverna. De menar att motorik, strategi och möjligheten att kunna samarbeta är tre viktiga grundläggande delar hos en elev för att kunna tävla på ett kompetent sätt. Ju större differensen i ett moment eleverna emellan desto större negativa upplevelser utsätts de elever som inte besitter dessa måsten i momentet.

De pekar även på tidsproblematiken då förutsättningar för eleven att utveckla dessa delar i ett specifikt moment ofta är knapp. Då en idrottslektion är tidsbegränsad (ofta under 60 minuter) och många olika moment ska hinnas med under en termin.

4. Analytiskt ramverk

I detta kapitel kommer det analytiska ramverket att presenteras och beskrivas. Det kommer vara utgångspunkten och ramverket för analysen av intervjuerna. Denna studie syftar till att undersöka lärares inställning till tävlingsmoment i undervisning. Därför kommer en modell framtagen av Kenneth Aggerholm, Øyvind Førland Standal och Mats Melvold Hordvik att ligga till grund.

4.1 Avoid, ask, adapt or accept

Aggerholm et al. (2018) har tagit fram en modell om lärares inställning till tävlingsmoment i undervisningen i *Idrott och hälsa*. Denna modell har skapats utifrån tidigare forskning inom området. Man diskuterar för- och nackdelar med tävlingsmomentet som en del av läroplanen i *Idrott och hälsa*, och gör sedan utifrån det en indelning i fyra utgångspunkter: avoid (undvika), ask (fråga), adapt (anpassa) och accept (acceptera). De fyra utgångspunkterna i denna studie ska ses som strategier lärare använder sig av, i förhållande till tävlingsmoment i undervisningen. Vidare diskuterar författarna att dessa utgångspunkter inte är exklusiva varandra, utan beroende av olika faktorer så som exempelvis elevgrupper (ålder, erfarenhet, motivation osv.) kan påverka lärarens syn och användning av tävlingsmomentet. Därför anses denna modell bidra till att urskilja i vilka situationer eller moment lärare väljer att hantera tävlingsmomentet på ett visst sätt. Går det rakt av att sätta en lärare i ett fack eller byter läraren synsätt och i så fall när och varför. Nedan följer sammanfattningar av de olika strategierna.

Undvika – läraren vill få bort tävlingsmomentet i undervisningen, anledningar till det kan vara att elever inte uppfattar något annat än det mätbara i tävling. Individuella negativa aspekter som tvångsmässigt och trångsynt tänkande, bekräftelse, egoism, aggression, lägre självförtroende och kreativitet tas med i strategin emot tävling. Det menas även att idrott i skolan ska vara något annat än den idrott som utövas av eleverna på fritiden, då idrotten i skolan tjänar på att vara subjektiv.

Fråga - läraren utgår från att tävling ska vara frivillig och frågar om eleven vill vara med. Eleven bestämmer då själv vilka typer av övningar och vilken nivå. Det ska inspirera till engagemang då eleven bestämmer om hen ska vara med.

Anpassa – läraren anser att tävling ska ingå i undervisningen men ska anpassas så att eleverna känner att förutsättningarna är rättvisa. Läraren ser på tävling som något positivt så länge det används på rätt sätt. Detta skulle leda till att eleverna får en positiv och viktig erfarenhet av tävling i skolan.

Acceptera - läraren ser att det finns elever som inte gillar att tävla och har dåliga upplevelser kopplat till tävling. Det accepteras att tävling inte är för alla men alla kan dra lärdomar från att tävla. Med den här strategin så utgår man från att idrott i skolan ger alla elever möjlighet att lära sig om det gillar att tävla eller inte.

5. Metod

5.1 Ansats och val av metod

Denna studie har en kvalitativ ansats då den syftar till att skapa en större förståelse för fenomenet tävlingsmoment ur ett lärarperspektiv i *idrott och hälsa*. Därför har semistrukturerade intervjuer valts som metod och legat till grund för insamlingen av empiri. Dessa typer av intervjuer menar Bryman (2018) passar bra när djupare reflektioner och åsikter eftersöks av respondenterna.

5.2 Urval

Urvalet till denna studie avgränsades till lärare i *idrott och hälsa* i årskurserna 7–9 samt att inga av respondenterna fick undervisa på samma skola. Urvalsprocessen som användes var ett snöbollsurval då det existerar många bekanta inom skolbranschen som kunde vara behjälpliga att hitta respondenter inom ramen för studien. Respondenterna rekryterades till studien via mail där bekanta till mig inom skolvärlden agerade mellanhand och skickade vidare förfrågan till för studien relevanta personer. Ett snöbollsurval definieras som ett icke-slumpmässigt urval där undantaget för studien i urvalet är att personen som först kontaktas inte deltar i studiens population. Den totala populationen för studien är fem undervisande högstadielärare i *idrott och hälsa*.

5.3 Datainsamling

För att underlätta insamlingen har en intervjuguide utformats. Detta för att kunna förhålla sig till frågeställningarna och samtidigt under intervjuerna kunna variera ordningsföljd på frågorna beroende av intervjuens gång, samt att den erbjuder möjligheten att ställa följdfrågor vid intressanta svar från respondenten. Det som har beaktats vid utformningen av intervjuguiden är att frågorna ska vara öppna och inte ledande samt att den behandlar relevant information utifrån frågeställningarna (Bryman, 2018).

Intervjuerna genomfördes vid fem olika tillfällen och varade mellan 15–30 minuter. Två av intervjuerna genomfördes digitalt och resterande tre genomfördes på plats på respektive respondents arbetsplats.

5.4 Databearbetning

Efter att ha transkriberat intervjuerna har en tematisering av empirin skett. Detta genom att ta ut meningsbärande citat och kategorisera in dessa i tre olika teman. Teman har skapats utifrån studiens frågeställningar och annat av relevans som uppkommit under studien. Dessa teman är för- och nackdelar med tävlingsmoment i undervisningen, användning av tävlingsmoment i undervisningen samt tävlingsmoment kopplat till bollsporter i undervisningen. Till sist har citaten jämförts med varandra för att hitta likheter och olikheter. Dessa steg menar Bryman (2018) är väsentliga i en tematisk analys.

5.5 Tillförlitlighetsfrågor

För att bedöma om en forskningsstudie är tillförlitlig, det vill säga att resultaten är pålitliga och kan återupprepas, kan man ställa den mot fyra kriterier. Dessa kriterier är pålitlighet, trovärdighet, överförbarhet och möjlig att styrka och konfirmera (Bryman, 2018). Genom transparens av studiens metodik och redovisning av all relevant data, såväl litteratur samt svaren i intervjuerna har studiens överförbarhet och pålitlighet arbetats med och ett liknande resultat vid en återupprepning av studien anses trolig. Då en fullständig objektivitet som forskare inte går att uppnå inom samhällslig forskning (Bryman, 2018), har det tagits i beaktande och en pilotintervju utfördes för att uppmärksamma brister i intervjuguiden samt belysa problematiken kring subjektiviteten.

5.6 Etiska aspekter

Studien har förhållit sig till de etiska aspekterna (informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet) som gäller för svensk forskning utifrån Vetenskapsrådet (2017) rapport om god forskningssed. Detta genom att delge information om studiens syfte och tillvägagångssätt för varje deltagare som sedan givit samtycke via mail till att delta och att intervjuerna spelas in. Deltagarna har informerats om att de när som helst under studien kan avbryta sin medverkan. Deras uppgifter har behandlats med största konfidentialitet och respondenternas namn har bytts ut mot fiktiva namn utan någon koppling till kön.

6. Resultat

I denna del presenteras det empiriska materialet i form av en tematisering. Tre teman har tagits fram; användning av tävlingsmoment i undervisningen, för- och nackdelar med tävlingsmoment i undervisningen och tävlingsmoment i undervisningen kopplat till bollsporter. Initialt kommer en kortare sammanfattning att presenteras av respondenternas idrotts-, yrkes- och tränarbakgrund.

	Idrottsbakgrund	Yrkesbakgrund (<i>idrott och hälsa</i>)	Tränarbakgrund
Leo	Volleyboll, basket, ridning och dans	Arbetat som lärare i 39 år	Varit tränare i gymnastik
Simone	Hästhoppning, konståkning, bandy	Arbetat som lärare i 34 år	Utbildad tränare i konståkning
Fredrik	Fotboll och innebandy	Arbetat som lärare i 1 år	Saknas
Jenny	Bandy och fotboll	Arbetat som lärare i 7 år	Saknas
Kerstin	Innebandy	Arbetat som lärare i 7 år	Varit tränare i längdskidåkning

6.2 Användning av tävlingsmoment i undervisning

Samtliga respondenter säger att det aldrig eller väldigt sällan uttrycker att det är tävling till eleverna. Alla lärare som intervjuats i studien kan urskilja tävlingsmoment i sin undervisning. Två respondenter pratar om att de nivåindelade eleverna efter deras tävlingsinstinkter och hur det kommer till uttryck hos eleverna. Jenny svarar på frågan vad hon gör för att undvika tjafs och tråkig stämning som ofta uppkommer i hennes undervisning.

Man försöker byta aktiviteter och sånt som är utan tävlingsmoment eller man kanske försöker nivåindela så att de som vill spela lite mer, vana och vill spela med ett sånt spel de får va på ett ställe och de som vill ta det lite lugnare lite mer ovana, kanske få va på ett ställe.

Kerstin förklarar hur hon går till väga för att försöka lösa problematiken kring vissa elever som spelar "fullt ut" och som uppfattas våldsamma av andra elever.

[...] då brukar vi lösa det med att vi har uppdelat att de som vill köra hårt och de som vill lite lugnare och då funkar det bättre.

Leo berättar att han hellre använder sig av tävlingsmoment i lag än individuella tävlingar i undervisningen.

Jag har inga problem med att använda tävling i undervisningen. På det sättet att man gör det till exempel i någon form av lag eller... Individuell tävling är ju väldigt, väldigt sällan skulle jag säga. Men däremot i olika lag former använder jag ju tävling.

Vidare kommer Leo in på hur han använder tävlingsmomentet som ett "pulspass".

Väldigt sådan här enkel pulslek ena laget ska välta omkull koner de andra ska ställa upp dem.

Fredrik använder sig många gånger av tävling som ett avslut på ett moment och även parvis då de tävlar mot sig själva.

(...) om man ska köra någon bollsport eller racketsport så kanske man börjar första lektionerna med att, mer testa på och spela medspel och liksom bolla mellan varandra och mer kanske tävla med så hur många passningar ni klarar mellan varandra så. Men just tävla att det ska bli en vinnare, det är väl i så fall liksom som en typ slutlektion på ett moment.

Simone som jämför med hur hennes undervisning har sett ut tidigare.

Jag jobbar ju på ett helt annat sätt nu och det är liksom ingen som vinner och så, vi tävlar inte på idrottslektioner utan man gör mål och sen efteråt kan man tänka.. Jaha ni gjorde nog lite fler mål.

Två respondenter använder sig av nivåindelning av eleverna. En respondent använder tävlingsmoment som ett verktyg för konditionsträning och när eleverna är uppdelade i lag. En respondent använder tävlingsmoment som en avslutande övning i ett större moment samt att eleverna tillåts tävla mot sig själva genom exempelvis hur många passningar de klarar av tillsammans. En respondent arbetar för att få bort tävlingsmomentet i undervisningen.

6.3 För- och nackdelar med tävlingsmoment i undervisning

Samtliga respondenter uttrycker att de uppfattar både för- och nackdelar med tävlingsmoment i undervisningen. Tre av respondenterna uppfattar att tävlingsmomentet ger elever ett syfte med ett moment, att det kan påverka elever att göra extra bra ifrån sig.

För att kanske ja men få fram någon slags extra vilja eller extra kämpaglöd hos dem liksom att ta fram det där lilla extra som de ofta kan men som de inte tar fram om det inte spelar någon roll (Fredrik)

Så finns det ju en poäng med att du har ett litet tävlingsmoment där man på något vis förväntas att göra lite grann sitt extra (Leo)

Tävling i sig ja, det sporrar ju. Tävlingsmoment eller tävlingssituationer i olika former kan motivera barn faktiskt att prestera lite mer (Simone)

Andra fördelar med tävlingsmoment som respondenterna tar upp är att det finns elever som tycker att det är kul att tävla och att det går att använda tävlingsmomentet för att aktivera alla elever i spelet.

Samtidigt tycker många [elever] att det är kul också (Jenny)

Barn älskar att tävla [...] 99 procent tycker jag det är roligt när det blir lite utmaningar (Simone)

Man kan utnyttja tävlingsmomentet för att få med alla i idrotten tycker jag. [...] det får också med alla i laget för de ska passa alla (Kerstin)

Nackdelar respondenterna anser att tävlingsmomentet för med sig är att det kan bli för stort fokus på tävlingsmomentet och att det kan påverka aktivitet och deltagande hos eleverna negativt.

Så hindrar det ju vissa att det blir att de bara blir stillastående och inte visar sig eller inte ta för sig på planen liksom. (Fredrik)

Det blir på för blodigt allvar och de vill inte. Då känner de sig dåliga och vill helst inte vara med (Kerstin)

Det här tävlingsinriktade, vilket gör att själva vinsten i sig är viktigare än det som händer på vägen (Leo)

Två av respondenterna talar om att det kan uppstå tjafs i och med tävlingsmoment.

Ja, så det är inte det där det blir 3-2 för då blir de osams, nej det blir 3-3 och så tjafsar de (Simone)

Alltså jag tycker det blir bara värre och värre år för år nästan att eleverna har svårt och tycker att andra fuskar där eleverna fuskar och det blir ofta tjafs (Jenny)

Simone lyfter även problematiken med läroplanen och tävlingsmoment.

Det är för alla. Alla ska känna sig, liksom att alla är med så det är inte är att man blir utpetad eller utslagen.

Tre av respondenterna anser att ett tävlingsmoment ger elever ett tydligt syfte och därmed ökar aktivitetsgraden hos eleverna. Två respondenter anser att elever tycker det är kul med tävling som även det anses öka aktivitetsgraden. En nackdel som tre respondenter uttrycker är att tävlingsmomentet kan få för stort fokus hos elever som leder till minskad aktivitet och minskat deltagande. Två respondenter anser att det kan leda till tjafs. En respondent anser att tävlingsmomentet kan leda till att elever känner att det inte är med, att de kan bli utslagna.

6.4 Tävlingsmoment i undervisning kopplat till bollsporter

Flera respondenter lyfter fram att elever som besitter kunskap i bollsporten, i form av utövande på fritiden, vill gärna utöva den i större utsträckning på lektionerna än en elev utan liknande kunskap och erfarenhet. Ett flertal uttrycker att de ser elever som besitter kunskapen i bollsporten och med en viss tävlingsinstinkt drar fördel medan den som inte har det missgynnas.

Saken är den de som (...) håller på med fotboll på fritiden blir väldigt gärna göra det på idrottslektionerna också, och då vill de liksom dominera och visa [hur] duktiga de är. (Jenny)

Ja det man märker är egentligen mest tydligt är att de här då som har ett lagspelsförflutet, går ju igång och kanske för mycket då som det här liksom att vi landar i någonting där vinnardelen blir för stark just det här, den mentaliteten, vilket då kan bli på bekostnad ibland på de som inte är lika och då är det som sagt va, där är det mycket där får man vara mycket och hålla på med det. (Leo)

Ja, men det är ju i så fall att det hindrar vissa att istället så alltså lika mycket som det gynnar vissa att man plockar fram det där lilla extra och kanske lägger den ja, någon bra passning eller gör något avgörande skott liksom som man kanske inte hade gjort annars så hindrar det ju vissa att (...) de bara blir stillastående och inte visar sig eller inte tar för sig på planen liksom. (Fredrik)

Simone menar att det är av stor vikt att eleverna förstår hur det ska gå till och hur man beter sig när bollsporterna lyfts in i undervisningen i form av matchspel.

Det är det handlar om, så det ska vara ett gäng som man har haft från början som nej men Simone det gör ingenting, jag kan inte det här, men jag vill vara med ändå det är ju jätteroligt kom igen nu så att man har en... Det är inställningen det handlar om. (Simone)

Leo nämner också hur eleverna kan utvecklas över tid när det kommer till förståelsen för hur matchspel ska gå till i undervisningen.

För det handlar ju mycket om liksom att få det här under tid och många gånger är det ju så att i nian har de ju en annan förståelse för hur vi hur vi gör, än vad de har i sjuan.

Tre respondenter anser att elever med erfarenhet av en bollsport gärna vill utöva den i undervisningen i större utsträckning än en elev utan erfarenhet. Två av respondenterna anser att tävlingsmoment i bollsporter i undervisningen går annorlunda till än vad elever kan vara vana vid vilket gör det problematiskt.

7. Diskussion

I detta kapitel kommer resultatet att granskas och analyseras utifrån Aggerholms et al (2018) modell och tidigare forskning inom området. Analysen av resultatet kommer delas upp två kategorier; användning av tävlingsmoment i undervisningen samt för- och nackdelar med tävlingsmoment i undervisningen. Vidare kommer även studien som helhet och framförallt metodvalen att diskuteras. Avslutningsvis i detta kapitel kommer fortsatt forskning och nya tankar att diskuteras som uppkommit under studiens gång.

7.1 Resultatdiskussion

7.1.1 Användning av tävlingsmoment i undervisningen

Skolinspektionens granskning (2018) av ämnet *Idrott och hälsa* visade på att det är ett stort fokus på att vinna i diverse moment i undervisningen. Utifrån resultatet är det ingen av

respondenterna som uttrycker till eleverna att de lägger någon värdering i tävlingsmomentet. Simone exempelvis uttrycker tydligt att vid bollspelsmoment är det vad som kan liknas vid matchspel och mål görs. Efter matchspelet kan det vara tydligt att ett visst lag har gjort flera mål än det andra men att det stannar där och Simone lägger ingen vikt vid resultatet. Självfallet är det eleven i den frågan som avgör vad den uppfattar, och läraren i sådana fall måste vara ännu mer tydlig i sin undervisning och resonemang kring syftet med momentet. Att skapa en positiv miljö kring tävlingsmoment anses av flera respondenter som ett tillvägagångssätt i hantering av problematiken som skulle kunna uppstå.

Ett par av respondenterna använder sig av nivåindelning när exempelvis fotboll är med i undervisningen. Då förkunskaperna inom fotboll skiljer sig markant mellan elever (jämfört med en/ett idrott/moment som ingen av eleverna har provat på förut) blir det mer uppenbart för läraren att det finns elever som påverkas negativt. För att förhindra denna typ av *olämplig tävling* (Duncan och Kern, 2020) väljer några av respondenterna att nivåindela för att på så vis jämna ut förutsättningarna bland eleverna. Lärarna som arbetar med denna typ av indelning lämnar dock beslutet till eleverna själva. Det som händer då är att eleverna själva får välja vilken nivå de vill vara med i. Med nivå menas inte enbart hur duktiga de är i utförandet även hur fysiska eleverna är i utförandet. Eleverna får inte möjlighet att avstå från att delta vilket skiljer sig från strategin *fråga* (Agegrholm et al., 2018), istället ges eleverna ett begränsat val. Aggerholm et al. (2018) menar med denna strategi att det leder till en ökad känsla av valfrihet, engagemang och, förhoppningsvis, en positiv känsla hos eleverna. När nivåindelning sker av ett moment som innehåller tävling så anses det även gå under strategin *anpassa*. Det som utmärker strategin är att läraren anser att tävlingsmomentet ska anpassas så att eleverna har en känsla av rättvisa. Leo uttrycker att tävlingsmoment är något som passar in i undervisningen så länge det sker i form av lag mot lag. När tävlingsmomentet är genomtänkt och planerat hur det ska användas så anses det vara anpassat utifrån eleverna. I exemplet Leo använder sig av med tävlingsmoment som pulshöjande aktivitet, går momentet ut på att eleverna är i två lag och ena laget ska välta ned koner medan andra laget ska ställa upp koner. Förkunskaperna för momentet är lika för alla, självklart har en elev med bra kondition en fördel, men generellt har förutsättningarna jämnats ut och tävlingsmomentet uppfattas som rättvist.

Simone uttrycker att det inte tävlas i hennes undervisning och anser att tävling i undervisningen bör användas med försiktighet. En tydlig koppling till strategin *undvika*, den anses dock inte optimal då tävlingsmoment uppstår under undervisningen men inte på direkt beväg från Simone

(mer om problematik kring definitionen av tävling och dess uttryck under rubrik 7.3). Anledningen att Simone tar avstånd från tävling i undervisningen är att den ska vara för alla. Generellt har inte Simone något emot tävling utan är av åsikten på grund av att det tydligt går att läsa i läroplanen att undervisningen ska tilltala alla. Detta fall går emot den tidigare forskningen som visar på att lärarens historik av tävling gör att det tävlas mer i undervisningen (Harvey & O'Donovan, 2011; Redelius et al., 2009) då Simone har lång erfarenhet av tävling själv och som tränare.

Elevgrupper är något som påverkar lärarens användande av tävlingsmoment. Respondenter anser att i en viss klass går det att använda ett tävlingsmoment rakt av och i en annan funkar det inte vilket kan resultera i att ett speciellt moment kan tas bort i den klass det inte fungerar. Därför dras slutsatsen att deras användande av tävlingsmomentet inte alltid speglar deras syn på tävlingsmomentet utifrån Aggerholm et al (2018) modell. Aggerholm et al (2018) tar även upp det i sin artikel, att beroende av ålder, motivation och intresse hos eleverna så finns möjligheten att läraren anpassar undervisningen utifrån det.

7.1.2 För- och nackdelar med tävlingsmoment i undervisningen

Resultatet visar att samtliga respondenter anser att det finns både för- och nackdelar med att ha tävlingsmoment i undervisningen. Majoriteten av respondenterna uttrycker att det skapas ett tydligt syfte för eleven i momentet vilket påverkar elevens aktivitetsgrad och prestation positivt. Resultatet visar även att det anses av respondenter att elever tycker det är kul med tävling vilket kan bidra till att aktivitetsgraden förhöjs. Det kopplas ihop med tidigare forskning som visar att det är en förekommande uppfattning (Larsson & Meckbach, 2012; Harvey & O'Donovan, 2011). Parallellt ser respondenterna att det finns elever som inte tycker det är kul med tävling men uppfattningen är att dessa elever är betydligt färre.

7.2 Slutsats

Det framkommer i resultatet att respondenterna ser tävlingsmomentet som problematiskt. De använder tävlingsmomentet med eftertänksamhet och anpassar det efter vad de anser passar bäst för elevgruppen och vilket moment som ska genomföras. Generellt så anpassas tävlingsmomentet och det anses vara av största anledning att i regel undvika negativa effekter som tjafs/bråk, sämre aktivitet/delaktighet och negativa upplevelser för eleverna. Mest försiktighet tas i beaktning när en större idrott som exempelvis fotboll eller en idrott som är

överrepresenterad i en klass och förutsättningarna eleverna mellan är stora. Vid dessa lägen så undviks allt som oftast tydliga tävlingsmoment så som det utövas i samhället.

7.3 Metoddiskussion

Metodvalet för insamling av empiri i studien anses vara lämplig utifrån frågeställningarna. Med den semistrukturerade intervjuguiden gavs möjligheten att påverka riktningen av intervjun, samtidigt som respondenten fick prata om det de ansåg var viktigt för ämnet. Två av intervjuerna genomfördes genom videosamtal och tre stycken utfördes på respektive respondents arbetsplats. I och med att intervjuerna utfördes i olika sammanhang skiljer sig förutsättningarna i intervjuerna. Möjligheten att tolka kroppsspråk var något som skiljde sig när en intervju gjordes per videosamtal jämförelsevis på plats. Internetuppkopplingen påverkade en av videosamtals-intervjuerna i form av att anslutningen bröts i en minut.

Det som hade ökat tillförlitligheten av empirin är observationer av undervisningen. Respondenter kan svara det de tror intervjuaren förväntar sig. Alla respondenter ansågs som skeptiska till tävlingsmomentet och att det bör användas med stor eftertänksamhet, vilket inte överensstämmer med Skolverkets (2018) granskning av ämnet. Observationer hade då givit möjlighet att jämföra respondentens svar med utförandet i undervisningen vilket hade lett till en högre trovärdighet av empirin. Något som ytterligare hade styrkt trovärdigheten är om respondenterna hade fått granska resultatet (Bryman, 2018) men med tidsbrist ansågs det inte möjligt för studien.

Urvalsmetoden för studien passade bra då det gick att komma i kontakt med för studien relevanta respondenter. Tanken med urvalsmetoden var att de möjliga respondenterna som blev tillfrågade av sin kollega skulle va mer villiga att delta än om det blev tillfrågade av en okänd person.

Analysen av empirin har gjorts utifrån Aggerholm et al (2018) modell med fyra strategier för tävlingsmoment i undervisningen. Problematiken som framkommit under studiens gång är yttre påverkan i användandet av tävlingsmoment hos respondenterna. Som exempelvis vilka elever som undervisas, kultur på skolan och ekonomiska förutsättningar i form av utrymme och lokaler. Ett större fokus och mer djupgående intervjuer i respondenternas syn på tävlingsmoment hade givit modellen rättvisa och värdefullare resultat.

7.4 Begränsningar för studien

Det anses att populationen är heterogen i form av erfarenhet, ålder och kön dock så är den begränsad geografiskt till Stockholmsområdet.

En begränsning i studien är problematiken kring definitionen och uppfattningen av tävlingsmoment i undervisningen. Under vardera intervju så anses att respondenterna uppfattar det olika. Exempelvis anser en del av respondenterna att de inte använder sig av tävlingsmoment mycket då de inte räknar poäng i aktiviteterna i undervisningen. Medan en del av respondenterna ser tävlingsmomentet i det fallet. Problematiken var något som framkom i sammanställningen av intervjuerna. Vidare på ämnet är skillnaden mellan tävling och tävlingsmoment som båda användes under intervjuerna. Det kan ha försvårat uppfattningen av tävlingsmoment.

För- och nackdelar med tävlingsmoment i undervisningen från ett lärarperspektiv är individuellt. Det blir ett komplext synsätt då det är en väldigt bred fråga, positivt med vad och varför? Det är något som kommit fram i slutfasen av studien och som påverkat synen på den tidigare frågeställningen. Det anses dock bidra till frågeställning angående användningen av tävlingsmoment då det är anledningar utifrån respondenten varför hen väljer att göra på ett specifikt sätt.

7.5 Förslag på vidare forskning

Tankar kring vidare forskning i ämnet tävlingsmoment i undervisningen ur ett lärarperspektiv är en jämförande studie av olika aspekter. Såväl geografiska och även jämförelse av nyexaminerade och mer erfarna lärare i *idrott och hälsa*. Bland annat för att undersöka vad utbildningen kan ha för påverkan i synen på tävlingsmoment i undervisningen. En longitudinell studie där lärares syn och praxis relaterat till tävlingsmoment följs över tid. Det skulle ge en djupare förståelse för vad det är som påverkar läraren i användandet av tävlingsmomentet.

Ur ett elevperspektiv undersöka vad de uppfattar varför tävlingsmomentet är med eller inte i undervisningen. Vad elever har för erfarenheter hos olika lärare i *idrott och hälsa* kopplat till tävlingsmomentet. En väldigt omfattande studie men där det egentligen bottenar anses vara hur en elev i framtiden påverkas av tävlingsmoment i undervisningen. Vidare anses det intressant

att forska kring elevers påverkan av ämnet, hur stor påverkan de har på att det exempelvis tävlas mycket i undervisningen.

8. Käll- och litteraturförteckning

Aggerholm, K., Standal, Ø. F., & Hordvik, M. M. (2018). *Competition in Physical Education: Avoid, Ask, Adapt or Accept? Quest (00336297)*, 70(3), 385–400.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Tredje upplagan). Stockholm: Liber.

Bernstein, E., Phillips, S. R., & Silverman, S. (2011). *Attitudes and Perceptions of Middle School Students Toward Competitive Activities in Physical Education*. *Journal of Teaching in Physical Education*, 30(1), 69–83.

Duncan, C. A., & Kern, B. (2020). *Getting Competition under Control*. *JOPERD: The Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 91(2), 33–41.

Engström, L-M. (2010). *Smak för motion: fysisk aktivitet som livsstil och social markör*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Hassmén, N. & Hassmén, P. (2008). *Idrottsvetenskapliga forskningsmetoder*. (1. uppl.) Stockholm: SISU idrottsböcker.

Larsson, H. & Meckbach, J. (red.) (2012). *Idrottsdidaktiska utmaningar*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.

Harvey, S & O'Donovan, T (2013) *Pre-service physical education teachers' beliefs about competition in physical education*, *Sport, Education and Society*, 18:6, 767-787, DOI: 10.1080/13573322.2011.610784

Phillips, S. R., Marttinen, R., Mercier, K., & Gibbone, A. (2021). *Middle School Students' Perceptions of Physical Education: A Qualitative Look*. *Journal of Teaching in Physical Education*, 40(1), 30–38.

Redelius, K., Fagrell, B., & Håkan Larsson (2009) *Symbolic capital in physical duration and health: to be, to do or to know? That is the gendered question*, *Sport, Education and Society*, 14:2, 245-260, DOI: 10.1080/13573320902809195

Skolinspektionen (2018). *Kvalitetsgranskning av ämnet idrott och hälsa i årskurs 7–9*. Stockholm: Skolinspektionen.

Skolverket (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed [Elektronisk resurs]*. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilaga 1

Litteratursökning

Syfte och frågeställningar:

--

Vilka sökord har du använt?

Ämnesord och synonymer svenska	Ämnesord och synonymer engelska
Tävling, tävlingsidrott, idrott och hälsa, ungdom, barn, skola	Competition, competitive sports, physical education, school, youth, child

Var och hur har du sökt?

Databaser och andra källor	Sökkombination
<i>SportDiscus</i>	physical education AND competition AND school Peer review english
<i>SportDiscus</i>	school AND competitive sports AND youth Peer review english
<i>Discovery</i>	physical education AND competition AND teacher Peer review english

Bilaga 2

Informationsbrev

Informationsbrev och förfrågan om medverkan i intervjustudien ”Vem vinner och vem förlorar – högstadielärares syn på tävling i undervisningen”

Jag heter Carl Vedin och håller just nu på att göra min kandidatuppsats i idrott och hälsa vid Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm. Denna studie kommer presenteras i en skriftlig rapport som publiceras online.

Studiens syfte är att undersöka högstadielärares erfarenheter och syn på hur tävlingsmoment bör användas och hur det påverkar elevernas aktivitet och deltagande i undervisningen.

Deltagandet i studien innebär att en intervju kommer hållas, jag uppskattar om det finns möjlighet att jag besöker dig på lämplig valfri plats, exempelvis din arbetsplats. Om det mot förmodan inte skulle gå så finns möjlighet att hålla intervjun via videosamtal. Hela intervjun kommer att spelas in på band och behandlas konfidentiellt, vilket betyder att du kommer vara anonym. Din medverkan är frivillig och kan när som helst avbrytas.

Tidsåtgången för intervjun beräknas till maximalt 30 minuter.

Hälsningar

Carl Vedin

Gymnastik- och idrottshögskolan

070- [REDACTED]

carl.vedin@student.gih.se

Bilaga 3

Intervjuguide

Bakgrund

- Hur länge har du undervisat?
- Vilka klasser undervisar du i idag?
- Tidigare historik inom idrott?

Tävling generellt

Vad anser du om tävling i undervisningen?

Hur stor plats tar det?

Tävling i bollsporter (fotboll, innebandy, handboll, basket)

Använder du dig av något som kan liknas vid fotboll, innebandy, handboll och/eller basket i din undervisning?

Uppfattar du någon skillnad med tävling i dessa och annan undervisning? Ex: stafett, friidrott

Vilka fördelar ser du med att ha tävling i undervisningen i bollsporter?

Vilka nackdelar ser du med att ha tävling i undervisningen i bollsporter?

Hur arbetar du med tävlingsmomentet/matchspel med någon av dom större bollsporterna i undervisningen?

- Deltagande
- Aktivitet